Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Геуюрге кюн, башил ай (январь), 17, 2023 жыл

№ 5 (21206)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

«Тынгылы ишлерге битеу онгларыбыз бардыла»

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** КъМР-ни Правительствосуну къууму бла жыйылыу бардыргъанды. Анда республиканы айнууну юсюнден сёз баргъанды, былтыр экономикада, социал бёлюмде, къурулушда, ЖКХ-да тамамланылгъан ишлени эсеплери чыгъарылгъандыла, келир кезиуге борчла салынгъандыла. Кенгешни ал кесеги бла окъуучуларыбызны шагъырей этгенбиз, энди ахыр кесегин басмалайбыз.

КъМР-ни транспорт эмда жол мюлк министри **Аслан Дышеков** жыйылгъанлагъа жолла бла байламлы быйыл не ишле тамамланыллыкъларын билдиргенди эмда быллай шартла келтиргенди: жолланы игилендириуге, жангыларын да ишлеуге быйыл 4,1 миллиард сомдан аслам бёлюнюрюкдю. 30 регион магъаналы объект мардалагъа келиширча этиликди. Тапландырыу эмда жангыртыу ишле бардыыллыкъ жолланы узунлугъу битеу да 100 километрден артыкъ боллукъду. Жер-жерледе автомобиль жолланы игилендириуге къошакъ халда 1,4 миллиард сомдан артыкъ къоратыллыкъды.

Докладчы белгилегенича, жолла шёндюгю стандартлагъа кёре тап халгъа келтирилликдиле. 2025 жылгъа битеу жолланы 85 проценти мардалагъа келиширча этилликди. Аны бла бирге регион жолланы жарытыу жаны бла жумушла да ахырына жетдирилликдиле.

КъМР-ни курортла эмда туризм министри **Мурат Шогенцуков** а жыйылгъанланы туризм жаны бла болум бла шагъырейлендиргенди. Ол билдиргеннге кёре 2022 жылда Къабарты-Малкъарны 1,2 миллион турист жокълагъанды, ол а 2021 жылдан эсе 10 процентге асламды. Министр туристле артыкъда бек солургъа сюйген жерлени да туура этгенди. Ала быладыла: Минги тауну тийресинде тау-лыжа курорт, «Нарзанла ёзени» экопарк, Нальчик, Чегем чучхурла бла Чирик кёлле.

Министр сёлешип бошагъандан сора, республиканы Башчысы Казбек Коков: «Туристле жаратхан жерлени барысында да инфраструктураны тири атламла бла айныта барлыкъбыз», – деп белгилегенди.

Кенгешни кезиуюнде 2023 жыл Россейни Президенти Владимир Путинни оноуу бла Педагогну бла насийхатчыны жылына саналгъанына юсюнден да билдирилгенди. Ол устазны даражасын кётюрюр муратда этилгени чертилгенди. Аны бла байламлы республикада къаллай ишле бардыыллыкъларын юслеринден КъМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министри **Анзор Езаов** хапарлагъанды. Жуукъ заманда Педагогну бла насийхатчыны жылы кууанчлы халда ачыллыкъды.

КъМР-ни Башчысы устазланы иш хакъларын кётюрюу жаны бла ишни андан ары бардырыргъа буюргъанды, ангадеп был-тырдан эсе 2 миллиард сомгъа кёп ачха бёлюннгенин айырып айтханды. Казбек Коков устазгъа аталгъан эсгертме салыуну да дурус кёргенди. 1 сентябрьге ол Нальчикни скверлеринде бирин жасарыкъды.

Кенгешни эсеплерин чыгъара, республиканы оноучусу инвестициила – экономиканы айнытыуну эмда халкъны къолайлыгъын ёсдюрюуню баш амалларындан бири болгъанлай къалгъанын эсгертгенди. Бизнес бла бирге ишлеуню эмда предпринимательликге жангы онгла къураду законлу мардаларын тохташдырыу жаны бла ишни тиридтирге буюргъанды. Ол белгилегенича, жарашдырыу промышленностьда, эл мюлкде бла туризмде жашауда бардырыла тургъан уллу инвестиция проектлеге энчи эс бурургъа тийишлиди. Къырал ахча бёлген социал магъаналы проектле да бек керек болуп турадыла. Социал бёлюмге бюджет инвестицияла да предпринимательликге себеплик этедиле. Мында къырал келишимлени заманында эмда тынгылы толтуруу магъанасы уллуду. Ол иш андан ары бардыыллыкъды, ол санда контроль этиную жангы амалларын сингдириу бла.

Казбек Коков быйыл быытырдан да тынгылы ишлерге керек болгъанын чертгенди. «Анга битеу онгла бардыла, бек башы уа – Къабарты-Малкъарны жигер эмда иш кёллю халкъыды. Аны себепли бизни къолубуздан келмезлик жокъду»», – деген-ди КъМР-ни Башчысы ахырында, деп билдиргенди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасындан.

Оноу

Энчи операциягъа къатышханланы къайгъысын кёре

Россейни Президенти Владимир Путин РФ-ни Правительствосуна энчи аскер операциягъа къатышханланы дарманла бла тынгылы жалчытыр, аланы саулукъларына багъыуну эмда социал болушлукъ бериуню тап къурау мурат-да энчи ара къураргъа буюргъанды, деп билдириледи Кремльни сайтында.

«РФ-ни Правительствосу Россейни субъектлерини толтуруучу власть органлары бла бирге энчи аскер операциягъа къатышханда саулукъларына хата салынгъанланы дарманла бла тынгылы жалчытыу, саулукъларына багъыуну эмда социал болушлукъ бериуню тап къурау ючюн жууаплы боллукъ энчи ара къураргъа керекди»,- деп айтылады къырал башчыны буйрукъларыны тизмесинде.

Тийишли билдриу 2023 жылдны 1 мартына дери этилирге керекди. Аны ючюн жууаплы болгъанла Россейни премьер-министри **Михаил Мишустин** бла регион башчыладыла.

Игилендириу

Жолла жангыртыллыкъдыла

Къабарты-Малкъарны Транспорт эмда жол мюлк министерствосундан билдиргенлерича, быйыл республикада жолланы игилендириу бла байламлы ишлеге бюджетден 4,1 чакълы миллард сом бёлюннгенди.

Аны чеклеринде республикалы магъаналы отуз объект неда жюз километр чакълы жол жангыртыллыкъды. Эм биринчи социал магъаналы эм туризм бёлюм бла байламлы инфраструктура тапландырыллыкъды.

Алай бла «Каменномостское – Хабаз», «Эски Черек-Жемтала-Сукан-Суу», «Вольный Аул-Хасания-Герпегеж» эм «Экинчи Чегем-Булуннгу» жолла да жангыртыллыкъдыла.

Тынгылы ремонт ишлени кезиуюнде хар замандача, жолла къоркъуусузлукъну жалчытырча мадар этиллики. Ол санда кече жарытырча чыракъла, темир буруулла, белгиле, светофорла эм камерала да салынырыкъдыла.

Мардалагъа келишдирирча «Прохладный-Элбрус», «Заюково-Туфкарьер-Дыгамухо», «Огъары Малкъар-Мухол-Майский-Заречный- Ново-Ивановское» участоклада да кёпюрле жангыртыллыкъдыла.

Андан сора да, 1,4 миллиард сом муниципал жоллагъа къоратыллыкъды. Анга кёре, Нальчикде: Къабарты, Осетин, Калмыков, Шогенцуков, 2-чи Тамань дивизия орамлада эм Прохладнада бла Нарткъалада ара жолла тапландырылып, мардалагъа келиширча боллукъдула.

Мектеп

Окъуучуланы сурамларын толтура

Былтыр КъМР-ни Жарыкъландырыу эмда илму министерствосу «Бюгюннгю школ» республикалы проектге кёре гитче шахарлада бла элледе мектеплени мурорларында къошакъ билим берген «Точка роста» араладан 37-син ачханды.

Проектни бардырыргъа федерал эм республикалы бюджетледен 58,04 миллион сом бёлюннгенди. РФ-ни законодательствосуна тийишлиликде конкурс ётдюрюлюп, къошакъ билим берген арала керекли оборудование бла жалчытылыннгандыла.

Эсге сала айтсакъ, «Точка роста» араланы магъаналары – окъуу программагъа кёре эм къошакъ халда школчуланы билимлерин ёсдюргергди. Аланы ишлери РФ-ни Жарыкъладырыу министерствосуну эсгертиулерине кёре къураладыла.

КУРДАНЛАНЫ Сулейман.

Себеплик

Лыжа трасса ачылгъанды

Алгъаракъда «Элбрус» тау-лыжа курортда «Мир-Кругозор» деген жангы трасса ачылгъанды. Быйыл энтта да аллай жетисин ачар мурат барды.

– Энди лыжалада Минги тауну этегини эм бийик жеринден – «Къара-Башы» станциядан – 3 847 метр бийиклигинден «Мирге» эм Азау талагъа энерге онг табылгъанды. Аны бла бирге «Кругозор» станциядан да лыжачылагъа жол барды. Мында огъартын объектледеча болмай, бирде къар бла жалчытырча система ишлейди.

Быйыл курортда талай жангы объект ишлеп баллыкъды: ол санда 6,2 километр чакълы бирде жашил, кёк, къызыл, къара категориялы жети тау-лыжа трасса, 192 94 метр чакълы бирде башы ачыкъ эки канат жол эм 830 метрде да вагончукъла. Бюгюнлюкде курортда юч канат жол бла алты тау-лыжа трасса ишлейдиле.

Жыл сайын туристлени санына къошулгъаны бла инфраструктура объектлени да кёбейтирге тюшеди. Сёз ючюн, былтыр Къабарты-Малкъарда 1,2 миллион турист болгъанды. Алай 2025 жылгъа аны 2 миллион тенгли бирге жетдирир умут барды.

Жамауат

Къыйматлы тюрлениуле

Кёп фатарлы юйлеге тынгылы ремонт этиу система ишлеп башлагъанды он жыл болады, дегендиле КъМР-ни Къурулуш эмда ЖКХ министерствосунда. Бу кезиуде ол иги хайыр келтиргенди. Аны бла кесибиз да кёрюгре боллукъбуз.

Сагъынылгъан заманны ичинде муниципалитетледе 402 юй жангыртылгъанды. Республиканы ол жумушну тындыргъан Фонду быытыр эмда бурунгу жыл фатарланы илеринден тёлеуле жыйыуну игилендиргенди, борчланы да азайтханды. Аны хайырындан 2021 жылда – 80, быытыр а 50 юйге ремонт этергге къолдан келгенди.

Республиканы бюджетинден бу Фондха бериллик субсидиягъа 67 эски лифт алышындырыллыкъды. Бу оноуну хайырындан регион операторну ахчасын кёп фатарлы юйлени башларын эмда инженер коммуникацияларын алышыугъа къоратыргъа боллукъду.

Алай бла бёлюмде ахшы тюрлениуле бардыла, аны бла бирге этер иш да кёпдю. Министерствода белгилегенлерича, фатарланы илери бла байламлыкълагъа эмда тынгылы ремонтну таплагъына асламыракъ эс бурургъа тийишлиди.

Законодательствода тюрлениулени юсюнден айтханда уа, Къырал Дума, биринчи окъулуууда быллай ремонтну жорукъларын тюрлендириу жаны бла законну проектин дурус кёргенди. Анда жазылгъан, энди юйню тозурай барганына кёре жангыртырыкъдыла. Аны себепли адамланы тёлеулери къыйматлы къоратыллыкъдыла, жукъгъа жарамагъан жашау журтла да боллукъ тюйюндюле.

Жангылыкъда

Байламлыкъланы тынч амалы

КъМР-ни Цифралы айыу министерствосу былтыр бек магъаналы социал проектни тамамлагъанды. Сёз «122» федерал номерни къыйматын кенгертиуню юсюнден барады. Ол а неди десегиз, адамланы мобилизация бла байламлы соруларына жууапла бериудю. Бу ишни тындырыр умутда министерство 6,5 миллион сом багъасы оборудование сатып алгъанды эмда «КъМР-ни Бирикген информация-коммуникация системасын» къурап тебирегенди.

Донецк эмда Луганск республикаладан амалсыз болуп кёчюп келгенлеге себеплик этген ыз ачылгъанды. Адамланы коронавирус ауруу бла байламлы соруларына да жууапла бериу номер ишлегенлей турады.

Алай бла сагъынылгъан «122» номерли служба кече, кюн да ишлейди. Бюгюнлюкге ары тёрт минг кере сёлешиннгенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

ЭЛ МЮЛК

Сабанчылагъа – тийишли эсгертиуле

Кюзлюклени юсюнден айтханда, бизни республикада тёрели халда аллай будай, арпа эмда рапс ёсдюреди. Ол санда эм магъаналысы – будайды. Была бары да быйыл 62 минг гектарны аладыла. Биринчиси уа 47 минг гектарда ёсдюрюледи. Аланы аслам кесеги Май, Прохладна эмда Терк районлададыла.

Къабарты-Малкъарны жеринде быллай битимлени ёсдюрюуню кёп тюрлю энчилиги барды, дейдиле Россельхозарана республикада бёлюмюнде. Хауаны температурасы терк тюрленнгени, кёпге созулгъан къургъакълыкъ кезиуле, жууунла, буз да тирликликлени азайтадыла. Аланы юсюне битим ауруула, заранлы къуртхъумурсхала да къошулуп, артыкъ уллу себеплик этмейдиле.

Быллай затла салгъан хатаны азайтыу жаны бла быйыл да иш тири барады, дейдиле бу ведомствода. Специалистле бегирек да кюзлюкле тирилип башлагъан кезиуде сакъ боладыла.

Шёндюгю къышны юсюнден айтханда, агрометеорология болумну хатасы жокъду, кюзлюкле тап халдадыла: битимле ноябрьни ахырына дери ёсюм алып тургъандыла. Кюн жылы болгъаны себепли иги чапыракъ этгендиле, тамырланнгандыла, сууукълагъа чыдамлы болурча кюч алгъандыла. Декабрьде хауа жылыннган кюнледе да кюзлюкле энтта да аз-маз ёсгендиле.

Араны специалистлери оюм этгенлерича, фитосанитария жаны бла болумну хатасы жокъду, ауруула да жайылыргъа ушамайдыла. Сабанлада тинтиуле жаланда аз-маз септориоз инфекция болгъанын кёргюзтгендиле.

Алай чычханла уа кёпдюле. Ол шарт специалистлени бек сагъайтханды. Ахыр тинтиуле ала бек тири жайылып башлагъанларын кёргюзтгендиле. Алай болуруна уа жылы кюз эмда бай тирлик себеплик этгендиле, дерчады.

Къалай-алай болса да, бу заранлы затлагъа къажау ишни къоярга жарарыкъ тюйюлдю. Ол умутда араны келечилери сабанланы иелерине тийишли рекомендациyла бергендиле, къаллай амалланы хайырланыргъа боллугъун да ангылатхандыла. Аллай жерледе энчи препаратла (родентицид) жайса иги боллукъду. Алай этилсе, тирлик да сакъланырыкъды.

ОМАРЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Жаш тёлю — 2 бет

Жаш тёлюбюз окъууда, ишде да бет жарыкълы бола, бизни кёллендиргенлей келеди. Бюгюнлюкде аланы танг кесеги къыралыбызны эм белгили вузларында билим алгъанлары уа ахшы шартды. Аладан бириди Михиталаны Маликат да. Бюгюннгю ушагъыбыз да аны бла ды.

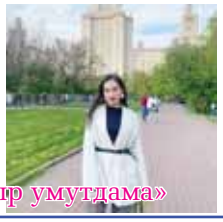

«Билимими туугъан жеримде хайырланыр умутдама»

Эсде тутуу — 3 бет

Керти сёзге, тюзлюкге бирча бийик багъа бергенди

Малкъар халкъны биринчи устазларындан бири, жазыучу, жарыкъландырыучу Отарланы Аубекирни жашы Саид туугъанлы быйыл 120 жыл болады.

Тизгинлилик — 4 бет

Былтыр Шыкъыда Мечиланы Кязимни юй-музейин тап халгъа келтириу жаны бла талай иш тамамланылгъанды.

Кязимни юй-музейин тапландыргъанды

ыла

Урушну солдатлары

Жигитлик унутулмайды

Ол батырла бюгюн да ата журтха улан кертичиликни, аны жандан да сыйлы кёрюуню юлгюсюнлей къаладыла. Озгъан ёмюрню 1941-1945 жылларында баргъан Уллу Ата журт урушда немис фашистле ёлюп къалгъан атлары да андан сыйлыды бизге – ызларындан келген тёлюлеге. Быллымчы Бапыналаны Оразайны жашы Азнор аладан бириди.

Оразайны жети жашы болгъанды. Аладан ючюсю Уллу Ата журт урушха кетип, андан къайтмагъандыла: Мисирбий, Солтан, Азнор.

Бапыналаны Мисирбий 1910 жылда туугъанды. Элде ара мюлкде ишлегенди. Уллу Ата журт урушну биринчи кюнлеринде чакъырылгъанды къазауатха. Кёп бармай, аны жоюлгъан хапары келгенди. Ызы бла Солтандан келгенди къара къагъат. Он да 1941 жылда ёлгенди. Экинчи жылны январында оналтынчы кюнде уа – Бапыналаны Азнор да Украинада къаты сермешледен биринде ауур жаралы болуп, дуниясын алышханды. Алай бла ол ата журту ючюн жанын бергенли бу кюнледе сексен бир жыл болады. Ол кюнню эсгерип, тукъум таматалары, бизни газет окъуучубуз, кёнделенчи Бапыналаны Сагид жигитни юсюнден айтырыбызны излегенди – ол эсгертгенди бу жигит жашны юсюнден къайтып бизге.

Азнор 1920 жылда туугъанды. Быллымда жетижыллыкъ школну тауусхандан сора, Нальчикде Пенинчи окъуу шахарчыкъда устазла хазырлагъан училищеде окъугъанды. Андан къайтхандан сора, ол кеси окъуучан школда пионервожатый болгъанды. Жаш устаз жаш тёлю бла къалай ишлегенин бюгюн кёпле эсгередие. Баям, алай ишлей билгени ызлагъанды аны къадар жолун.

Ол заманлада бар тау элледе да ОСОВИАХИМ (Общество содействия обороне, авиационному и химическому строительству) деген Аскер хазырлыгъы болгъан жашны урушну ал кюнлеринде окъуна 686-чы стрелковый полкну 411-чи стрелковый дивизиясында 5-чи роталы командири этгендиле.

Къысха заманны ичинде Азнорну къазауатха ненча кере киргенини юсюнден аскер архивледе сагъынылады. 1941 жылда октябрь-декабрьде ол ротасы бла онеки кере къатышханды къыйын сермешлеге. Аладан бирини юсюнден энчи жазылады: 18 октябрьде, совет аскерчиле саууттарды къыт болуп, артха ыхтырылгъанда, алагъа узагъыракъ кетерге онг тапдыра, таматаланы буйрукълары бла Азнорну ротасы душманны алайда къазауат этген къауумун алты сагъатны ичинде тыйып тургъандыла. Тёгереклерин душман алгъанда да, аны жигит солдатлары саууттарын атмагъандыла. Алайда фашистледен эки жюз бла жарым адам чакълы къырылгъанды. Бизни жанынбыздан а, Азнорну тюз оноу эте билиуюню хайырындан, къоранч болмагъанды. Жаланда алайдан кетерге буйрукъ берилгенден сора къошулгъанды Совет аскерни бёлюмюне рота, тёгеречин алгъан фашист аскерле бла сермеше, жолача.

1942 жылда 16 январьда уа Украинада Харьков областьда Залиман деген элде баргъанды къаты сермеш. Анда душман эки станковый пулемёт къурап, ала бла атдырып, совет аскерчилеге бир кезиуде баш кётюртмей тургъанды. Ол заманда аланы тохтатыргъа буйрукъ берилгенди Азнорну ротасына. Жашла пулемётланы тунчукъдургъандыла, алай а Азнор кеси да алайда ауур жаралы болуп, жан бергенди. Жигит командирлерини къанын ала, аны ротасыны солдатлары алайда жюзден артыкъ фашистни жокъ этгендиле.

Бу жигитликлени юслеринден тамата лейтенант Бапыналаны Оразайны жашы Азнор Къызыл Байракъны ордениге кёргюзтюлген къагъытда жазылады. Халкъыбызыны, тукъумуну да атын махтау бла айтдыргъан, жигитлиги кёплеге юлгю болгъан улан Украинада Харьков областьда Савинский районда Довгалевка деген элде тапханды ахыр ышыгъын.

КЕРТИЛАНЫ Сакинат.

Дуния къуралгъанлы да къыралла, къауумла араларында къазауатла тохтамагъандыла. Не заманда да, тюзлюкню, азатлыкъны сакълай, ачы сермешледе хорлам келтиргенле халкъны жигит жашлары болгъандыла. Аланы бирлери сау къайтханды юйлерине, башхалары узакъ, жуукъ жерледе тапхандыла ахыр ышыкъларын. Алагъа аталып, жырла этилгендиле, таурухла къуралгъандыла, эсгертмеле сюелгендиле, аланы атлары жер-жерлеге аталгъандыла. Бюгюн да ол ыразылыкъ ишле барадыла.

Жаш тёлю

«Билимими туугъан жеримде хайырланыр умутдама»

Жаш тёлюбюз окъууда, ишде да бет жарыкълы бола, бизни кёлендиргенлей келеди. Бюгюнлюкде аланы танг кесеги къыралыбызны эм белгили вузларында билим алгъанлары уа ахшы шартды. Аладан бириди Михиталаны Маликат да.

Ол Тырныауузда ёсгенди эмда мында бешинчи номерли гимназияны алтын майдалгъа тауусханды. Аны Бир къырал сынаулада алгъан балларыны эсеплерин да белгилеп айтырчады. Сёз ючюн, обществознаниядан 99 баллгъа тийишли болгъанды.

Бюгюнлюкде таулу къызчыкъ Москвады къырал университетини психология факультетини «Билим бериуде психология жаны бла юйретиу» ызы бла усталыкъгъа тюшюне, тёртюнчю курсда окъуй турады. Биз аны бла студент жашауну бла жаш тёлюню юсюнден ушакъ этгенбиз.

– Маликат, сен психология ызны сайлагъанса. Жаш тёлюге бу усталыкъны сейири недеди бюгюнню жашауда?

– Алып айтханда, адам улугъа билим бериуню магъанасы улу болгъанын барыбыз да билебиз. Мен а аны бла бирча сабийни жашауунда устазны энчи оруну барды деп сунама. Аны себепли сайлагъанма окъутуу бла байламлы психологияны да.

Окъуучугъа педагог дерсни не халда бергени, аны бла бир тил тапханы бла къалгъаны да магъаналыды. Ол усталыгъымы бир жаныды. Аны башха жаны уа – ол сабийни билимге сейирин ача билиуюю. Андан сора да, анга кёркъмзагъа, школда къайгъылы болуп турмазгъа, эслерин окъууларына бурургъа болушлукъ этиуди.

Кертисин айтханда, къайгъы этип тургъан сабийле мектепде асламысында иги окъуйдула. Психологияда аллай къайгъыгъа «школьная тревога» дейдиле. Быллай окъуучула дагъыда ата-аналарыны, устазланы, тенглерини жанларын къыйнаргъа кёркъадыла, не жаны бла да алагъа иги кёрюнюрге кюрешедиле. Жюреклери къайгъылы болуп турса уа, ол, жарсыугъа, артда кеслерини жашауларына, саулукъларына да заранды.

Нек дегенде ол къайгъыла аллай сабий кесини жашауына кёркъуу салгъан затны юсюнден окъуна бireуге айтмазча этип къояргъа боллукъды. Аны себепли алагъа заманында психологну болушлугъу керек болады.Сора ата-анала, устазла да сабийни халинде, къылыгъында бир тюрлениую эслеселе, сакъ болургъа тийишлидиле.

Манга психология хар заманда да сейир болгъанды. Алай эсе да, окъуугъа кире туруп, кёпле башха жерге барсанг а деп да айтхандыла. Тамата эгечим Диана анабызны унатады да, сора юйюрюм барысы да кёллендиреди. Къагъытларымы беш вузгъа берген эдим, алай а МГУ-ну сайлагъанма артда бирсиледен эсе.

– Бюгюнлюкде жамауат психологну ким болгъанын, аны неге кереклисин толусунлай ангыламаларыбы?

– Кертисин айтханда, Москва уллу шахар болгъанлыкъгъа, мында да аны магъанасын энди ангылай башлагъандыла дерчады. Бизде алыкъа аллай даражагъа жетмегенбиз деп сунама. Психолог жаланда андан справка алыр ючюн угъай, адамны саулугъу, жашауу тынчлыкълы болур ючюн керекди.

Бусагъатда быллай усталыкъ неге керек болгъанын ангыламагъандан сора да, аны болушлугъун излеген адамла терен билимли, окъуулу, сынамлы психологну да сайлай билмей, бир ненча айлыкъ курсланы тауусун, къагъыт алгъанлагъа барып къаладыла. Алай бла уа болушлукъну орунуна инсан кесине хата келтирип къояргъа боллукъду. Аны себепли психология адамны саулугъу, жюрек тынчлыгъы бла къаты байламлы болгъанын унутмазгъа тийишлиди.

– Къыралыбызны эм белгили окъуу юйлеринден биринде, уллу шахарда билим алгъан а санга къыйын болгъанмыды?

– Окъугъан бла къыйналмайма, жаланда тансыкъ болгъаным ючюн къыйналама ансы. Мында ата-анама, эгечлериме бла аладан туугъанчыкъларгъа аслам заман бёлаламагъаным ючюн. Алай эсе да, терк-терк учаргъа кюрешеме.

Ючч-тёрт солуу кюн берилгени окъуна болса да, келип къалыучума юйге. Атам-анам а алай этгениме кюлюучюдюле. Аэропортха келип да тюберле, хычинле бла да сакъларла.

Артха ызыма къайтыргъа да анабыз аланы къалау этип биширеди да, биргеме элтип барыучума. Келирими сакълап туруучудула, кесимден эсе да бег а хычинлени (кюледи). Тенг къызларымы алай этгенлери, миллент ашларыбызны жаратханлары уа манга хычыуун кёрюнеди.

– Сенден сора да, таулу къызла, жашла уа бармыдыла анда билим алгъан?

– Хау, бардыла. Анга да къууанама. Сёз ючюн, тенг къызым Бапыналаны Мариям экономика бёлюмню магистратурасында окъуй турады. Жанатайланы Азинат а филология факультетни биринчи курсундады. Ала экиси да Тырныауузландыла.

Мында окъугъан къарачайлыланы бла малкъарлыланы «Землячество» деген ат бла аралары да къуралгъанды. Анда тюрлю-тюрлю тюбешиулеге, жыйылыулагъа да къатышабыз. Сёз ючюн, алгъаракъда башха вузлада окъугъан таулула бла малкъар тилни билиуге жораланнган оюн болгъан эди. Анда эшитген затларыма, бютюнда нарт сёзлеге, сейир этгенме. Аллай бир таулу бирге жыйылгъаны да хычыуун кёрюннгенди.

– Къаллайды шёндюгю жаш тёлю?

– Мен ангылагъанча кёре, жаш адамла окъургъа, билим алыргъа сюедие. Аны бла бирге уа ол алгъан билимлерин жашауда хайырланып, жамауатха хайыр келтиригe, жетишимли болургъа да излейдиле. Дагъыда бир затны чертирик эдим – ала алгъадан да къайсы жолну сайларыкъларыны сагъышлыэте да биледиле. Ол ышан а заманны бошуна оздурмазгъа, жетишимли болургъа да себепликди.

– Бош заманынгы уа къалай хайырланыргъа сюйюучюсе?

– Кертисин айтсам, ол шёндю алай кёп да къалмайды. Болсада суратлау эмда психология ызда китапланы окъуйма. Биринчиден башлап ючюнчю курсха дери онлайн-школада окъуучулагъа обществознаниядан дерслерин этерге болушханма, халатларын тюзетгенме. Артда уа мында менеджер болуп да тургъанма. Аллай онг а манга бу предметден ЕГЭ-де бийик балл алгъаным ючюн чыкъгъанды.

Ючюнчю курсда болгъанымда уа университетни башламчылыгъы бла садикде сабийле бла диагностика бардырыу жаны бла иш башланнганды да, мен да анга къатышама. Мында жашчыкъланы бла къызчыкъланы бир ишден башхасына терк кёче билирге, эслерин айнытыргъа эмда жютюлендирирге, бир билдириую унутмай турургъа дегенча затлагъа юйретебиз. Анда ишлегеним диагностика жаны бла манга уллу сынамды, аны дагъыда бир кесек жыйышдырып, илму статьяла да жазар акъылдама.

– Сайлауунг бла байламлы муратларынг а къаллайладыла?

– Окъууму тауусса, республикагъа къайтып, алгъан билимими мында хайырланыр муратдама. Школда ишлерге сюеме, анда психолог сабийлеге, устазлагъа да болушлукъ береди. Андан тышында да, жамауатха себеплик этер акъылдама. Бюгюннгю жашауда психолог кесине иш тапмай къаллыкъ тюйюлдю, деп сунама.

Мени уллу университетде, шахарда окъугъанын – ол жаланда кесими жетишимим тюйюлдю. Бизни саулай да классыбыз окъуна иги окъугъан сабийле эдиле. Алай эсе уа, анда ата-аналарыбызны, устазларыбызны да асламды юлюшлери.

Юйге тансыкъ болуп къыйналгъанымы айтханма. Мында бирси миллетлени адеп-къылыкъларына келишалмай да кёп тургъанма. Биргеме окъугъан къазакълы Жамиля бла татарлы Диана бла шагъырей болуп, артда уа шуёхлукъ да жюрютгенибиз манга уллу болушлукъ болгъанды.

Бюгюнлюкде ючюбюз да бир отоуда турабыз, кеси тиллерибизде да сёлешебиз. Ол да хычыуунду манга. Къызчыкъланы бери юйге къонакъгъа да келтиргенме. Аланы Сарыгъы Малкъаргъа, Чегем чучхурлагъа, Балунгугъа, башха ариу жерлерибизге да элтгенбиз.

Ала табийгъатыбызны тамашалыгъына, тауларыбызгъа, миллет аллары бла, адамларыбызны ачыкъ кёллюлюклерине сейир этгендиле. Дагъыда бери къайтыргъа сюйюп турадыла.

Ушакъны **ТРАМЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

Оюм

Кеч болуп къалмаз ючюн, алгъадан мадарла керекдиле

Шёндюгю заманда халкъны асламы билдириулени Интернетде излейди. Бютюнда уа жаш адамланы битеу жашаулары да андады: окъугъан, бир бирлери бла ушакъ этген, танышхан, ойнагъан да андадыла. Ёсюп келген тёлюню юйретген, оюмун, ич дуниясын къурагъан да ол болуп къалгъанды, битеу жашаулары да социальный сетьледиле. Алай игилик, хайырмы келтиреди Интернет, неда анда жашаугъа сакъ болургъа, хар билдириую, видеону да энчи тинтиргеми керекди?

ШАРТЛА

Россейни Терроризмге къажау миллет комитетини экспертле белгили этген тарихлеге кёре, 1998 жылда террорист организацияланы жаланда 12 сайты болгъанды, алай 2005 жылгъа уа аланы саны 4,8 мингнге, 2014 жылда уа 25 мингнге дери ёсгенди. Бу тарихле уа мамырлыкъны, тынчлыкъны бузаргъа кюрешген саууттланнган аманлыкъчыла интернетде англарын ёсюп келген тёлюню тюз жолдан тайдыруыда тири хайырланнганларына шагъатлыкъ этедиле.

Хау, бюгюнлюкде терроризмге къажау законла къатыланнгандыла, бу аманлыкълагъа къажау иш интернетде да кючленнгенди. Анга уа 2022 жылда РФ-ни баш прокуратурасы Роскомнадзоргъа экстремизм бла байламлы билдириуле жайгъанлары ючюн интернет ресурсланы ишлерин тохтатыуну юсюнден 700 эсгертиу бергени да шагъатлыкъ этеди. Бу шартланы белгили эте, РФ-ни баш прокурору Игорь Краснов шёндюгю коммуникацияланы болушлугу бла «... аманлыкъчыла кеслерини тизгинлерине жаш адамланы тартадыла...», деген эди.

Тинтиучюле жазгъанларыча, жылгъа орта эсеп бла бузукъчу ниетлени жайгъан интернет ресурсланы ишлерине эки миллион жаш адам эс бурады: белги салып, бюсюрегенин билдиреди, окъугъанын тенгине ашырады, неда кесини оюмун жазады.

СОЦСЕТЬЛЕ

Арт кезиуде уа экстремист къауумла кеслерини бузукъчу ниетлерин жайыуда социальный сетьлени тири хайырланнганларына эс бурадыла экспертле. Ала бу ишни ачыкъ эм жабыкъ халда бардыладыла. Сёзге, «ВКонтактах» эм «Одноклассники» россейли юридическиядадыла, аны себепли алада аманлыкъчыла ишлерин бютюнда жашырын бардырадыла: оюн, жарыкъландыры, неда билим бериу халда. Ала власть органланы ишлерин аманлау, жалгъан хапарланы жайыу, регионда болумну бузуугъа бурулгъан материалланы жайып, адамлада тёзюп болмаулукъну ниетлерин жаядыла. Сёзге, 2014 жылда право низамны сакълаучула «Одноклассники» социальный сетьде Дагъыстандан ишлеген 24 экстремист къауумну ишин тохтатхандыла. Ала уа бек аздан он мингден аслам жашны бла къызны бла рикдигендиле.

Жаш адамла кеслерине бек базынадыла: мени алдааллыкъ тюйюлдюе, аллай аманлыкълагъа бир заманда да тюшерик тюйюлме деп. Алай ала жангылгъан этедиле. Ёсюп келген тёлюню аманлыкъчы къауумлагъа тартыу бла кюрешгенле ишлерини профессионалларыдыла, иги психологладыла, хар адамны да излемлерин энчи биледиле.

Террорист, экстремист къауумланы жаш адамла бла толтуруугъа жууаплыла сабийлени башхалагъа терк ийнанып къалгъанларын, кеслерини сыфатларына артыкъ ыразы болмагъанларын, билимини, жашау сынауну азлыгъын биледиле. Дагъыда бирлени шуёхлары жокъду, алагъа ата-аналары эс бурмайдыла, жашауда кеслери алларына къалгъаннга ушайдыла – жуукълары, тенглери да бола тургъанлай.

Къолайы уллу болмагъан юйюрде ёсген 15-17-жыллыкъгъа, жашагъан шахары, эли да артыкъ жарыкъ ышанылукъ бермей эсе, къыйын болумдан къутулууну тюз жолун жаланда ала ачаллыкъларына ийнандырадыла вербовщикле. Менме сени керти шуёхунг, меничa бир адам да ангыламайды сени, мен кёргюзтген жолду тюз, деп ийнандырадыла.

Жашауунгу игилендирик жаланда бир дарман барды – бизни ызыбыздан келиу, дейдиле. Ол а бютюнда къоркъуулуду. Ызы бла жаш адамны акъылын кеслерини жанына буруу иш башланады: экстремистлени сайтларына чакъырадыла. Алада уа бюгюннге дери билген, ийнаннган затла учуз этиледи: юйюрню, динни, адет-тёрелени даражасы тюшюрюледиле. Ма алай бла аз-аздан жаш адам аллай аманлыкъчы къауумгъа асыры терен батхандан, андан къутулуну жолу болмай къалады.

КЪАЛАЙ КЪУТХАРАЙЫКЪ?

Сабийи аллай аманлыкъчы къауумгъа тюшгенин сезгенде, ата-анала интернет бла хайырланыугъа чекле салып, сабийни ызындан болуп, жукъ да этерге кюймай тебирейдиле. Алай бирде кеч болады аллай тыйгъычла салыу. Аны хатасындан юйюрде даулашла башланадыла, сабий бла ата-ананы арасы бютюнда сууукъгъа айланады.

Ёсюп келген къалай болушургъа боллукъду быллай болумда? Бек алгъа сабий бла сёлеширге, аны жашауына къатышыргъа, жетишимлерини, жарсуларыны юслеринден сорургъа керекди. Жаш адамлагъа бу затла жетишмегенлерин а ахыр кезиуде тюбешиуледе терк-терк эшитирге тюшеди.

Дагъыда интернетде къоркъуусузлукъну жорукъларына юйретиу да магъаналыды. Дунияда уруш, теракта бардырларын сюйген, андан хайыр алгъан политика къауумла бла организацияла болгъанларыны юслеринден ушакъла бардырыргъа, ала аныча жаш адамланы урушха ашырып файда алгъанларын ангылатыргъа тийишлиди.

Дагъыда сабий бла жашауну магъанасыны, динни, шуёхлукъну, сюймекликни юслеринден да сёлеширге керекди. Быллай кыйын соруулардан къачаргъа жарамайды, жуукъ адамы бермесе жууапланы, аланы интернетде излерикдиле.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

Жандауурлукъ

Аскерчилени тилеклерин толтуруругъа итинип

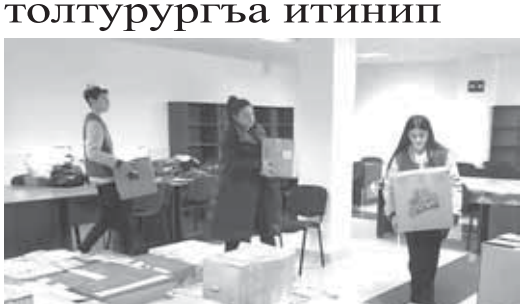

Бахсан районда энчи операция бардырылгъан жерде къуллукъ этген аскерчилеге гуманитар болушлукъ жыярча энтта да бир жумуш бардырылгъанды. Бу жол анга билим бериу учреждениялары келечилери, элчиле эм башхала да къатышхандыла.

Алгъаракълада муниципалитетни башчысы Артур Балкизов мобилизациягъа чакъырылгъан жерлешлерибиз бла тюбешгенди. Ол себепден хар нени аланы тилеклери бла жарашдырыргъа кюрешгендиле. Ол санда хар замандача, медикаментле, жылы кийимле, жылытыучу прибор-ла, юйде жараулу химия, адамгъа биринчи керек абериле эм продуктла хазырлагъандыла.

Школчула аберие келтирип къошумчулукъ этгенлеринден сора да, аскерчилени кёллерин кётюрюрча письмола жазгъандыла. Алада жерлешлерибизни чексиз патриотлукъларын эм ёсе келгенлеге юлгю кёргюзтгенлерин да белгилегендиле.

Жыйылгъан затланы Исламей бла Заюково эллени жамауаты жыйгъан ахчагъа алыннган УАЗ 454 санитар машинагъа жюклеп ашыргъандыла.

Мындан арысында да, КЪМР-ни Башчысыны буйругъу бла гуманитр болушлукъ этилирча акцияла дайым этилликдиле.

МАГОМЕДЛАНЫ Сулейман.

Эсде тутуу

Керти сёзге, тюзлюкге бирча бийик багъа бергенди

Малкъар халкъны биринчи устазларындан бири, жазыучу, жарыкъландырыучу Отарланы Аубекирни жашы Саид туугъанлы быйыл 120 жыл болады.

Саид Гирхожанда туугъанды. Атасы жашын, йсе келгенлей, эл медиресеге бергенди. Ол анда арап тилге юйреннгенди. Ол шартны юсюнден КъМАССР-ни халкъ жазыучусу Гуртуланы Берт былай жазгъанды: «Ленинни окъуу шахарчыкъда малкъар устазланы асламысыны, аз-маз болса да, арапча окъуулары болгъанды. Саид Шахмырза, Улбашланы Ахмадия, Гюлюйланы Хажимурат, Атабайланы Осман да аллайла эдиле... Алай арап тилни Отар улуча тикирал билген а къайда! Аны билими ол жаны бла тенгиз кибик эди. Ол манга окъугъан арап назмулагъа уа бек сейир-тамаша этип, кёп тынгылай эдим. Ол арап тилде окъугъан назму китапны аты «Сыния-Шиния» деп эди».

Ары дери уа, Гирхожанда башланнган школну бошагъанлай, Нальчикге келип, Ленинни окъуу шахарчыкъда устаз курсланы, совпартшколну, андан сора да Орджоникидзеде пединститутну аспирантурасын, устазланы методика курсларын бошагъанды. Берт эсерген ал кезиуде окъуу шахарчыкъда устаз болуп тургъанды.

1930-1931 жыллада Къабарты-Малкъарда «Пролетар жазыучуланы ассоциациясы» къуралгъанда, Саид аны ишлерине тири къатышханды. Толу жыйырма жыл да болгъунчу, ол, малкъар элледе жарыкъландырыу ишни бардырып, окъуу китапла жарашдыруугъа тири къатышып, назмула жазып башлагъанды. 1934 жылда Жазыучула союзуна киргенди. Анда малкъар секцияда, Къабарты-Малкъар партия китап басманы малкъар бёлюмюню жууаплы редактору болуп ишлегенди, 1935 жылда уа аны Акъ-Топуракъ элде школгъа директор этгенди.

Школда ишлей тургъанлай, 1937 жылда ОГПУ-ну «тройкасы» Саидни тутуп, сюд этип, 20 жылгъа сюргюннге ийгенди. Ол Колымада сталинчи лагерьде беш жыл тургъанды. Насыпха, 1942 жылда эркин этилип, халкъны ызындан барып, Джамбул областьда колхозда, Джамбул шахарда ремонт-къурулуш ишледе да урунгъанды. 1957 жылда анга реабилитация этилгенди.

Малкъар халкъ ата журтуна къайтханлай, Саид Къабарты-Малкъар илму-излем институтда халкъ чыгъармачылыкъны бёлюмюнде илму къуллукъчу болуп ишлеп башлагъанды. Солуугъа кетгинчи, беш жылны ичинде малкъар фольклорну жыйыуда уллу болушлукъ этгенди. Малкъар поэзияны антологиясын жыйышдырыугъа къатышханды.

1959 жылда Отарланы Саидни билимди жашауну чархын бургъан кюч. Жазыучуну бу китабында «къызны шархшархча кийиндиргенъ» жаз башы, «Биз жазны алып келгенбиз! Салам!» – деп алгъыш этген къарылгъачла, гокка хансны «боюнундан къучакълап», жерге тюшерге унамагъан чыкъ, «къобуз тюеклей жырлагъан» къанатлыла, «хауада булгъаннган» туманла, сюймекликден келечи болгъан гюлле, «минчакълача, тагъыла, аяз урса, къагъыла» тургъан дугъу – бары да бардыла.

Автор сабийлеге юй къанатлыланы, жаныуарланы къылыкъларын суратлай жазады. «Бал чибин бла къара къуш» деген жомагъ а жанр жаны бла тамсилге ушайды. Бал чибин къара къушха урунууну, тюз жашау этгенни къыйматын, бирлеге артыкълыкъ, зорлукъ этип жашагъанны терслигин да ангылатады. Къуш, аны айтханын жаратмай, чибиннге керилгенлей, ушкок атылып, жерге тылпыусуз тюшеди. Чибин а: «Зулму башынга жетди!» – деп, учуп кетеди.

Отар улуну «Салимат» деген поэмасы халкъ ауузунда жюрюген чыгъармады. Сабийлигибизде аны баш жигитини жарсыулу къадарына жилямагъан ким бар эди?! Дастанны сюжет ызы эски халкъ жомакъны къайтарады. Мында ёксюз Салимат бла къарындашы Солтан, келини Сапра, уучу Назир эм башха жигитле бардыла.

Халкъ чыгъармачылыкъны билген, таурух жыйып, ол иш бла кёп жыл кюрешген Саид жомакъны назму тилге салгъаны да бошдан болмаз –назму сёз адамны эсинде тынч сакъланады. Ол затха юлгюге тас болмай, кёп ёмюр келген нарт таурухланы, жырланы да келтирирге боллукъду.

Ол илму-излем институтда ишлеген жылларында бизни ниет хазнабызны байыкъландырыугъа уллу юлюш къошханды. Экспедициялагъа жюрюп, миллетибизни ауузунда сакъланнган кёп жомакъ, айтыу жазып алгъанды. Аллахха шукур, биогюн малкъар жомакъланы экитомлукълары эки кере да чыкъгъандыла. Алагъа кирген жомакъланы бир къауумун бизге Отарланы Саид къойгъанды.

Аны окъуу китаплагъа кирген чыгъармалары да бардыла («Тюлкю бла бёрю» деген жомакъ, «Талмазны хапары» эм бир къауум назмусу). «Жюрек саугъа» деген китабы да сабийлеге аталады. Поэтни чыгъармачылыгъын толусунлай алып къарасанг, асламысы гитче окъуучулагъа деп жазылгъанды.

Аны «Биз жигитлебиз!» деген китабы малкъар тилде сабий китапладан биринчиди. Саид аланы сейир дунияларын суратлайды. Сабий психологияны терен ангылагъан, халкъ чыгъармачылыкъны иги билген жазыучу миллетни келир кюню биогюннгю сабийлени рухий байлыкъларына кёре болгъанын ангылагъанды. Ол жумушну тамамлай, бир къауум чыгъармасын, аллында айтханыбызча, халкъыбызны махтаулу, жарсыулу да тарыхын суратлай, фольклорда жюрюген аламат юлгюлерин хайырланып, алагъа ушатып жазгъанды.

Жазыучуну «Жансарай» деген китабына бир къауум назму бла «Къундуз» деген поэма киргендиле. «Алгъа жиляп башладым» деген чыгъармада Саид ёз къадарын XX ёмюрде къыралда, дунияда бара тургъан ишле бла, уруш къазауатла бла байламлы суратлайды. Ол кёрген палахланы мында, бары болмаса да, бир гитче кесекчиги эсленип турады. Къыралда саясат болум ауузларын жапхан жазыучуланы бушуулары къачхы кечелени андан жилята болурла. «Жансарайда» автор таулугъа, аны ата журтуна, тарых жолуна да махтау береди. Сёз ючюн, «Таурухлу Тырныауз» деген назмусунда окъуучугъа таурухха, жыргъа кирген Къаншаубийни, аны юй бийчеси Гошаяхны, анасы – Боташны къызы ариу Тотайны юсериндген айтады. Былайлада баргъан къазауатла да къойгъандыла ызы. Поэт Ата журтуну биогюннгю таукел кюнюн алгъышлайды. «Буруннгу таулу» деген назму да, къарт аталану, таулу тишириуланы къыйын жашау болумларын суратлау бла башланып, таукеллик бла бошалады.

Аны «Къундуз» деген поэмасы сюжет ызлы чыгъармады, кеси да колхоз жашауну, иймек сауучу жигер къызны, аны тёгерегинде бола тургъан ишлени юсериндегди. Урунууну махтау, жашау тиричиликни ёсдюрюу озгъан ёмюрню поэтлерини бах темалары эди. Отар улу да ары юлюшюн къошханды.

Керти сёзге, тюзлюкге, адамлыкъгъа, кишиликге дунияны не жеринде да, не заманда да бирча бийик багъа берилгенди. Аланы не тюрлю зорлукъ да жыгъалмагъанды, не тюрлю ёртен да кюйдюралмагъанды. Жашау жолу не къыйын болса да, жюрегинде жашаугъа сюймеклиги ёчюлмеген жазыучу, жарыкъландырыучу, устаз, фольклорчу Отарланы Саид дунисын 1975 жылда алышханды. Аны адабиятыбызгъа, маданиятыбызгъа, илмубузгъа салгъан къийыны уа бир заманда да унутулмаз.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Педагогну бла юйретиучюню жылы

Усталыгъы жарыкълыкъны эм халал жюреклиликни излейди

«Педагог усталыкъ манга бек келишгенин биринчи устазларым айтхандыла. Анам а кимден да бек ыразы эди. Аны сёлешгенин, сабийлеге дайым да кёз-кулакъ болгъанын алай жарата эдим! Орамгъа чыкъса, ёрге-энишге ётген жашчыкъланы, къызчыкъланы да конфет, къалач, алма, башха татлы затла бла да къуандырмай кьоймагъанды. Кесим а гинжилериме, башха иллиялагъа да «устазлыкъ» этгенме. Сабийле бла ишлеу мени къадарымды, башхасы уа керек да тюйюндю», – дейди Баккуланы Аминат ушагъыбызны кезиюнде.

Ол колледжден сора туугъан элине, Огъары Малкъаргъа, арсарсыз къайтханды. Уммайланы Мухажир атлы 1-чи номерли мектепде сабийлени сурат ишлергe юйретип тургъанды. Эки жылдан а анга биринчи классны да бергендиле. Мектепде ол жыйырма жылдан артыкъ ишлегенди. Кёп элли жашчыкъланы бла къызчыкъланы харфланы таныргъа, жазаргъа, санаргъа да юйретгенди. Арт юч жылда уа мектепни сабий садында ишлет турады.

Аминат жашауну жыйырма юч жылындан артыкъ заманын сабийлени юйретиуге, окъутууга жоралагъанды. Энди ол сынауна жаш къызчыкъланы къызгъанмай юйретеди. Билимим азлыкъ этеди деп, эки жыл мындан алгъа Къабарты-Малкъар къырал университетни педагогика, психология эмда физкультурадан бла спортдан билим берген институтун бошап чыкъгъанды. «Ишинген къуусанг, ол тынч кёрюнеди, заман да учун баргъанчады», – дейди Аминат.

Ол сабий садны экинчи юйюне санайды. Хар эрттен сайын бетлеринде ышарыулары бла сабийчиклеге тюбейди. Хау, ала кёп тюрлюдюле. Бирлери хыпыярлыкъ этедиле, башхалары айтханынгы эсге алмайдыла, ючюнчюлери уа дайым махтап туруну излейдиле. Хар бирини кёлюне жетерча амал табаргъа керекди.

- Аны бир заманда да унутмайма. Хар сабийге бир кесек эркинлик да бериуню тюзге санайма, алай бла аны кьылыгъын, хунерин да ачыкъларгъа боллукъду, – дейди Аминат.

Сабий кёп затны юйретиучюден биледи. Аны себелли жомакъланы, хапарланы, дидактикалы оюнланы да юйретиучюню кесине жарашдырыгъа тюшеди. Битеу ол жумушланы Аминат уллу ыразылыкъ бла тамамлайды, кесини юйюрю болгъанына да ыразмай. Юйретиучю – чыгъармачы усталыкъды, аны себепли ол ишчи сагъатлары бла чекленин кьаалламайды. Сейир оюмла акъылын биийелеген турадыла – жаланда аланы жашауда бардыырыгъа заман табаргъа керекди ансы.

Аминат ишини юсюнден айтып башласа: «Мени сабий садым, мени балачыкъларым»,-демей сёлешмейди. Аны кесини сабийлери уа аналары ишде аслам заманын ётдюргенине, андагъы къызчыкъларгъа бла жашчыкъларгъа жюреги бла берилгенине сейир этедиле. Алай ол башха тюрлю боламайды. Педагогика жаны бла билимин да ишинде не къадар кёп хайырланыргъа итинеди.

«Юйретиучюню усталыгъы жарыкъ эмда халал жюреклиликни излейди. Аминат аллай адамды. Ол «2019 жылны юйретиучюсю» деген республикалы конкурсну лауреаты болгъанды. Дагъыда

Мухадин Кишев атлы битеуроссей фестивальда да биринчи жерни алгъанды. Дагъыда район жыйылыулагъа къатышып, алада докладла этеди»,-дейди сабий садны тамата юйретиучюсю Кермекланы Рита.

«Жашауунгда бир магъаналы жангычылыкъ этсенг, сени юсюнгден келир тёлюле да айта турлукъдула. Жюзден артыкъ къызчыкъны бла жашчыкъны жашауну жангы жолуна ашырып, кёп жылладан сора алагъа тюбеп: «Анам, бу Аминат Мустафаевнады - мени сюйген юйретиучюм. Эсингдемиди аны группасына жюрюучюбюз?» – дегенлерин эшитсем, усталыгъымын ючюн ёхтемлениригим келеди, аны бла бирге уа тамагъыма бир зат тыгъылып тохтайды, ол а, сёзсюз, къууанчны белгисиди. Аллай тюбешиуден сора бютюнда иги ишлерге итинесе...» – дейди Аминат.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Юбилей

Чынтты фахмулулукъ бла керти адамлыкъ

Бу айда Акъкъызланы Сияра юбилейин белгилейди. Ол 1975 жылда Россейни суратчыларыны бригиуюне киргенди. Битеуроссей, халкъла аралы кёрмючлеге къатышады. Нальчикде, Пятигорскда, Киевде, Грозныйде, Тбилисиде, Махачкъалада, Майкопда, Москвада энчи кёрмючлери болгъандыла. Быйыл февраль айда юбилейине аталып Суратлау искусстволаны музейинде энчи кёрмючю къураллыкъды.

Искусствовед Неонила Сундукова былай эсгереди: «Сияраны баш иеси, фахмулу суратчы Акъкъызланы Якуб жашаудан асыры эртте кетгенди – элли эки жылында. Ол ауругъан чакъда, битеу республика да сагъайып, адамла бир бирлерине: «Не жангылыкъ, къалайды Якубну саулугъу?» - деп соргъанлары эсимдеди. Кинорежиссёр Владимир Вороков, ол заманда КъМР-ни Суратчыларыны союзуну башчысы Виктор Абаев операциягъа керекли ахчаны излеп башлагъанларында, бизнесмен Бабаланы Къууанч битеу къоранчланы боюнуна алгъан эди. Айхай, операция этиллик кюн Москвада Якуб ёлюп къалады.

Къадар... Андан бери кёп жыл озгъанлыкъгъа, Якубну аты унутулмайды. Аны суратлары жаланда бизни республиканы угъай, битеу Россейни культурасын байыкъландыргъандыла. Мен КъМР-ни Суратчыларыны бригиуюнде ишлей эдим, Сияраны бла Якубну мастерскойлары уа ол мекямда эди. Жаннетни болсун, Якубну ол юйден чыгъаргъандыла ахыр жолуна. Сияра кёп да турмай мастерскойгъа келип, сурат ишлеп башлагъаны эсимдеди. Ол Якубну ишин андан ары бардыырыгъа сюе эди! Къызлары Имара да къаллай фахмулу адамды, кёресиз да!»

Искусствовед Нина Леонтьева да Сияра бла Якуб бирге ишлегенлерин чертгенди. Эки суратчы бир суратны ишлеген аладан сора бизни республикада башха юлгю жокъду. «Алай Якуб кетгенден сора Сияраны ишлерине къарасакъ, ала жумушагъыраккъдыла, тишириуну къолу сезиледи», – дейди Леонтьева.

Сияраны эсгериулеринде Якуб кючлю, жашауну сюйген адамды. Музыкагъа да уста болгъанды. Спортну да бек сюе эди. Дагъыстанда художестволу училищеде бирге окъугъанларында, волейбол бла да кюрешгенди, спортну бу тюрлюсюнден аны биринчи разряды бар эди. Эркин тутушуудан а Къабарты-Малкъарны чемпиону эди. Алай Якубну жашауда бек сюйгени спорт неда музыка угъай, таула эдиле. «Болалмай эди аласы. Тюз жай келгенлей, мен, жашыбыз Ахматны, къызыбыз Имарану да алып, Дагъыстанга ата юйюме кете эдим, Якуб а – таулагъа. Инструктор болуп ишлеп тургъанды. Тауладан суратла бла къайтыучу эди. Кавказ къаяла бизни чыгъармачылыгъыбызны баш темасыдыла», – дейди Сияра.

Ала мастерскойда бирге ишлеген кезиулеринде бийик жетишимлеге жетген эдиле. «Якуб башласа, мен а ызы бла бардыра эдим ишни. Къарап, бюсюремесе, суратны не жерин тюзетирге керек болгъанын сормай билиучю эдим. Якуб Сенежге кеттен заманда кесим этген ишлерим да болгъандыла», – дейди Сияра. Сенежде Якуб битеу уллу къыралыбыздан жыйылгъан суратчылагъа мастер – классла бергенди.

Чыгъармачылыкъ жоллары уа китап графикадан сала, биз, терезени ачып (отоу жарыкъдан толурча), ишлеп башлай эдик. Ингирде уа сабийле жукъланнган сора аш отоуда бардыра эдик ишибизни. Живопись неда литография бла кюреширге онгбуз болмагъанды. Китап графикагъа салгъанбыз ол жыллада кючюбюзню. Илму-излем институт «Нартлагъа» суратла этигиз деп бизге сапариш береди. Ол экибизни да къуундарыды. Ол заманда ол аллыбызгъа «Нартлагъа» тюрсюнлю иллюстрацияла этебиз да, аланы Москвада халкъла аралы кёрмючге жиберебиз. Андан сора заказларыбыз кёп боладыла. Бизни эслейдиле.

Якубну атын айтдыргъан литография ишлерини барысы да Сенежде этилгендиле. Шёндю литография бла кюрешгенге бек аздыла, техникасы бек кьыйынды», - дейди Сияра.

Якубну бла Сияраны мастерскойларына суратчыла жыйылыргъа бек сюйгендиле. Ахматланы Леуан ары биринчи келгенинде, кёрген суратларына бек сейир этгенин эсгереди. Бир боюу башхасына алай ариу кёчген, кюнню жарыгъы алай ойнагъан ишле алай кёп тюбемейдиле. Нина Леонтьева да: «Аланы суратларыны жанлары бар эди! Хауаны кёресе, сезесе, ол хауада, ол жерде уа бир сейирлик фантастикалы адамла, жаныуарла, чыпчыкъла, юйле».

КъМР-ни Суратчыларыны бригиуюню башчысы Жанна Канукова: «Сияраны суратларын мен не заманда ангыларгъанма, билемисиз? Ол Дагъыстанда туугъан элини юсюнден айтхандан сора», - дейди. Жанна Сияраны билимге талпынгъанын да чертеди, ол компьютерни хайырланыргъа юйреннгенди, бусагъатда ингилиз тилден онлайн халда дерсле алады.

Сияраны быллай кючлю адам къалай болгъанын ангылар ючюн, аны тамырларын билирге керекди. Ол Дагъыстанны халкъ жазыучусу Кияс Меджидовну къызыды. «Якуб бла бирге атамы беш китабына, ол санда «Таулада къюолгъан жюрек» деген ахыр китабына да суратла ишлегенбиз. Юбилейине басмаланнган «Сайламаларына» уа иллюстрацияланы Имара этгенди. Биле эди атам мени къадарымы. Школда окъуучан кезиуюмде окъуна: «Къызым, мени китапларыма суратланы сен жарашдырлыкъса»,- деучю эди. Къууанама атамы жарыкъ умутлары толгъанларына», - дейди Сияра.

Аны атасы бир кезиуде прокурор болуп тургъанды, алай чыгъармачылыкъ бла кюрешир ючюн, ол ишден кеттенди. Романлары детектив халда жазылыпдыла, Москвада уллу китап басмалада чыкъгъандыла.

Сияра илхам келеди деп сакъламайды. Хар кюн сайын мастерскюна барып ишлейди. Аны таныгъанла жаланда фахмусу угъай, адамлыгъы да уллу болгъанын чертедиле. Нина Леонтьева: «Сиярагъа не затымы айтсам да, алай жапсара, ариу айта биледи, андан сора хар зат да иги сунуп къоярма», – дейди. Жанна Канукова уа: «Анамча кёреме Сияраны. «Ариуум», – десе, кёлюм алай кётюрюледи», – деп къошханды.

Нина Леонтьева уа Сияра аны мурса хычынле этерге юйреттенин айтханды. Суратчыны жазыучу атасы да кырдыкланы хайырлыларын билгенди, Дагъыстанны табиигъатын сюйгенди. Китапларын окъугъанла «Дагъыстанны Пришвини», – дей эдиле анга.

Къаллай бир байламлыкъла бардыла Кавказда! Сияра Малкъарны бек сыйлы адамыды, нек дегенде Якубха биле-клик этгенди. Ол кеттенден сора жашлары Ахматха, къызлары Имарагъа, тудукъларына чынтты ана бла ынна болгъанды.

Жетмиш жылда суратчы алыкъа жашха саналады. Сияраны бек сейирлик суратларын бизге энди кёрлюкбюз.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Суратла авторундула.

Кёрмюч

Азатлыкъны суратлары

Суратлау искусстволаны А.Ткаченко атлы музейинде Сталинградны тийресинде фашистле бла баргъан къазауатда хорламны эм Шимал Кавказны немислиледен азатлауну 80-жыллыгына аталгъан кёрмюче бу кюнледе аламла келедиле. Нек дегенде тарых болумла барыбызны да жюрегибизде сакъланадыла: хар юйюр ол жыллада жууукъларын тас этгенди, Ата журтну къоруулауда жыйырма миллиондан да кёп адам жоюлгъанды. Бу теманы суратлау искусствода ачыкълагъанлагъа хурмет этерчады, ала ол уллу къыйынлыкъ унутулмаз ючюн къолларындан келгенни этгендиле.

Россейни сыйлы суратчылары Александр Глуховцев, Николай Третьяков, Къабарты-Малкъарны сыйлы суратчылары Анатолий Сундуков, Николай Трындык «Кавказны къоруулагъаны ючюн» майдалла бла да саугъаланнгандыла. Уруш этген Анатолий Сундуков, Михаил Ваннах эм Николай Трындык фронтда карандаш бла этген суратларын музейге берген эдиле, бюгюнлюкде ала жаланда суратлау жаны бла угъай, тарых документлеча багъалыдыла.

РФ-ни эм КъМР-ни сыйлы суратчысы Крымшамхауланы Хамзат миномётчик болгъанды, «Жигитлик ючюн», «Германияны хорлау ючюн» майдалла бла саугъаланнганды. Фашистле халкъгъа келтирген къыйынлыкъларын суратларында сабийчиклени ач, жаланнгач сыфатларында кёребиз. Эллерибизден, шахарларыбыздан душманланы къыстагъанларында, къолларында сауутлары болмагъан адамланы къырып, юйлени кюйдюрюп кетгенлери бюгюн да титиретеди.

Аппаларыбыз-ынналарыбыз къаллай сынауладан ётгендиле, алай аладан сынмай чыкъгъандыла, эллерибизни, шахарларыбызны жангыртхандыла, жашауну мамыр халда къурагъандыла. Юолгъан промышленность, эл мюлк, билим бериу, саулукъ сакълау – барын да ишлеталгъан тёлю тарыхда энчи жерни алгъанды. Битеу къыйынлыкъланы хорлагъан тёлю бизни бюгюннгю жашаубузну мурдорун салгъаны да баямды.

Аны ачыкълайды Суратлау искусстволаны музейинде къуралгъан бу кёрмюч да.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.

Тизгинлилик

Къазимни юй-музейин тапландыргъандыла

Былтыр Шыкъыда Мечиланы Къазимни юй-музейин тап халгъа келтириу жаны бла талай иш тамамланылгъанды. Ала кюз артында башланнгандыла – эллилени къыстау заманларында. Анга да къарамай, эллиледен бир ненча адам Къазим хажини юйюн тапландыру ишни къолгъа алгъан эдиле. Алай бла бызынгылы жашла, тиширыула да Шыкъыгъа бир ненча кюнню ичинде барып, анда талай жумушну тамамлагъандыла. Хажини юйюнден гюрбежисине дери баргъан таш жол, кёпюрчюк, жаяу жолчукъ да тап халгъа келтирилгендиле.

Алгъаракълада уа биз Шыкъыгъа атланабыз. Ары баргъан тау жол къургъакъды, кюн да къызыдыра эди. Элге да кюн тийгенлей турады. Ары бизни Аттоланы Срапилни жашы Сафар машинасында элтеди. Жол асыры тикден бла тардан, энишге къарасанг, къоркъуругъунг келеди. Бызынгылы жашла уа аллай тийреледе айланыргъа, айхай да, юйреннгендиле.

Ары келгенибизде, элли тиширыула Тёппеланы Роза бла аны къызы Светлана, Чочайланы Жамиля Къазимни юйюне барып, анда тизгинни жыя тургъанларын кёребиз. Кюйюзлени, жамычыны, башха затланы да кюннге атып, кюе кирмезге мадарла эте тура эдиле. Ишлерин бошагъандан сора, акъылман олтуруучу от жагъаны тёгеребизне жыйылып, Шыкъыны, аны адамларыны юсюнден хапарланы эсгергенбиз. Тёппеланы Роза уа, къобузун согъа, Къазимни назмуларына къурашдыргъан жырланы да айтханды. Окъуучула Аналаны Тимур бла Текеланы Айза уа поэтни назмуларын кёлден ариу айтхандыла.

– Къазимни гюрбежисинде да къараллыкъ жерлеге эс бурулмай къалмайды. Башындан суу агъа эди да, аны да жангыдан жапханбыз,- дейди Бызынгы элни администрациясыны башчысы Чочайланы Зуфар.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

Чемерлик

Къонакъланы татыулу ашла бла сыйлайдыла

Шауаланы Жабраилны къызы Ёлмезланы Рита бла кёп болмай Терс-Къолгъа иш бла баргъанымда танышханма. Ол анда «Купол» ашханада ишлейди. Иеси болгъанлыкъгъа, эрттенликде сагъат бешден башлап кече онбирге дери иш юсюндеди. Мен анда болгъан аз заманчыкъгъа окъуна «Куполда» адам кёп эди. Бирлери кирип, ауузланып чыкъгъынчы, башалары келе эдиле. «Бир жолгъа адамланы уллу къауууму келген кезиуле да болуучудула. Аланы сакълатып турмаз ючюн а бек терк къымылдаргъа тюшеди», – дейди Рита.

Ол айтханнга кёре, ашханада ишлеген юч тиширыуну кюнню узунуна, ингирликде да бош заманлары жокъду. Ала татыулу хычинле, салатла, башха ашарыкъла да хазырлайдыла. Башхалада болмагъан салатлары да барды – «Эльбрус - 5642!». Аны, Рита бла ишчи нёгерлери жарашдыргъан башха азыкъланы да, туристле, альпинистле да жаратадыла. Бек башы уа – багъала гитчерекдиле.

Ашха чемерлилик асламысында ата-бабаладан кёчеди. Рита да бек алгъа анасындан юйреннгенди. Алай чынтты уста болур ючюн, бу ишни сюйгенден сора да, энчи билим алыргъа керек эди. Ол Нальчикде 11-чи номерли сатыу-алыу техника училищени жетишимли бошагъанды. Анда кёп затха юйреннгенди, ол санда ашха къошулгъан затланы сайларгъа, столну жасаргъа, аш-сууну ариу, тап жарашдырып берирге. Окъуучу бошагъандан сора аны республиканы Правительствосуну юйюнде ашханада ишлерге чакъыргъандыла. Анда да ол талай жылны сынаулу усталаудан юйрене, чемерлигин бютюн байыкъландыргъанды. Бир кесекден а кеси жангы амалланы да къошханды.

Рита кеси этген азыкъ татыулу болурча, махталыкъ этерге итинеди. Ол а аны къолундан келеди. Бусагъатда таулу тиширыу салатланы, таллы ашарыкъланы, шорпаланы да бир ненча тюрлюлерин женгил хазырлап салады. Кесини жашырынлыкълары да кёпдюле.

Аны ол усталыкъларына жуаплылыгъын да къошаргъа тийишлиди. Ашханаы ичинде не заманда да тазалыкъ, тизгинлик эсленеди. Мекямгъа кирген дагъыда бир затха сейир этеди – суратлагъа. Ританы баш иеси белгили альпинист, Эверестни тёппесине эки кере чыкъгъан, КъМР-де Альпинизмден федерацияны президенти, РФ-ни спортуну сыйлы устасы Ёлмезланы Абдул-Халимди. Кёп къырыланы белгилери, Эверестни, аны тёппесине чыкъгъанда алынган суратла, тюрлю-тюрлю белгиле да ашхананы къабыргъаларын жасайдыла. Къысха айтханда, ол анга дери бир жерде да къуралмагъан музейге ушайды.

– Татыулу эмда татымлы хычинле, кырдык чай бла да сыйланыргъа, аламат таулу къонакъбайлыкъны да сынаргъа сюйгенле «Куполгъа» келедиле,-дегенди ашханадан ауузланып кетип бара, ол тийреде къулукъ этге тургъан аскерчи жашладан бири.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Къурулуш

Жууаплылыкъны сезип

Бу кюнледе Нальчикде къурулуш материалла чыгъаргъан заводда энди ишленирик физкультура-саулукъландырыу спорт комплексни эмда жаллгъан буз бла жабылгъан майданны аркаларына темир кереклени хазырлап башлагъандыла.

Аллай аркала битеу да онбир боладыла. Бусагъатда аланы бир бирге къошуу иш барады. Темирден форманы къурау уллу сынауну эмда усталыкъны излеген къыйын жумушду. Аны хар сантиметрин да тынгылы ёнчелерге керек болады. Темир энчи маркалыды, алай эсе уа, жалгъау иш да бек жууаплыды.

Люба АДИЛОВА.

Сюд приставла

Жашауунa магъаналы дарман бла жалчытылыннганды

Республиканы сюд приставлары 10-жыллыкъ сабийге жашауунa магъаналы багъалы дарман берилирин жалчытхандыла.

Жашха дарман бериуню юсюнден материалланы Сюд приставланы федерал службасыны Нальчикде бёлюмю тинтгенди, деп билдиргендиле бизге ведомстводан. Ол аз тюбеген синдром Хантера ауруудан къыйналады. Аны жашауну ахырына дери дарман берилирге керекди. Сюдню онооу бла республиканы власть органлары аны «Элапраза» дарман бла жалчытыргъа борчлу этилгендиле. Жылгъа анга 104 флакон керекди, аны бирини багъасы уа 150 минг сомдан озады.

Сюд приставла, КъМР-ни Финансла министерствосу бла бирге тийишли мадарла толтуруп, акъылбалыкъ болмагъаннга дарманны жетер тенгли ёлчемде жалчытхандыла. Анга ыйыкъгъа эки укол этилирге кереклисин айтырчады.

Аманлыкъчылыкъ

Ууну алып, шахаргъа чыкъгъанды

Былтыр 12 декабрьде Май районну Александровское элинде 16-жыллыкъ акъылбалыкъ болмагъан наркотикни сатып алгъанды – 1,52 грамм. Ол аны кеси ичерге умут этгенди. Быллай ёлчемде уу артыкъда уллугъа саналгъанын айтырчады.

Жаш адам наркотикни юйюне келтирип, бир кесегин ичгенди. Экинчи кюн а ол Майскийге баргъанды. Ингирде 22 сагъатда аны полициячыла тохтатхандыла. Юсюн тинтген кезиуде уа ууну къалгъанын тапхандыла.

Бу шартла бла байламлы РФ-ни Следствие комитетини Май районда бёлюмюню къуллукъчулары РФ-ни УК-сыны 228-чи статьясыны 2-чи кесегине кёре терслеу материалла ачхандыла. Ол наркотиклени законсуз сатып алгъаны, асыргъаны ючюн жууапха тартыллыкъды.

Следствие акъылбалыкъ болмагъанны юйюрюн, жашау болумун тинтип, профилактика органланы ишлерине тийишли багъа берликди. Ол наркотиклени кимден сатып алгъаны тинтиледи, деп билдиргендиле бизге ведомствону пресс-службасындан.

Акция

Къагытланы къалай жарашдырыргъа кереклисин ангылатхандыла

Къырал автоинспекторла волонтёрла бла бирге жолда жюрюуге къатышханлагъа аварияны европротоколну борушлугу бла жарашдырыуну хайырлылыгъын ангылатхандыла. Бу жол акция Черек районда болгъанды.

Право низамны сакълаучула протокол жолтранспорт болумну юсюнден шартланы жарашдырыуну женгиллетгенин ангылатхандыла. Ол полициячыланы чакъырмай хазырланады. Жаланда аварияда бир адам да ачымаса, жол инфраструктура объектле бузулмасала, машиналагъа салыннган хатаны багъасы 100 минг сомдан кёп болмаса жарашдырыргъа боллукъду аны. Ызы бла документле электрон халда страховой компаниягъа кёргюзтюледиле.

Инспекторла акциягъа къатышханлагъа бу амал заманны аяргъа, битеу тийишли жумушланы къысха заманны ичинде толтурургъа онг бергенин айтхандыла.

Жол

Ашыкъгъан суу тенгизге жетмез

Былтыр 29 ноябрьде ингирде 21 сагъатда республиканы инсаны «Пятигорск-Нальчик» трассада келе болгъанды. Ол жол буз болгъанын эсге алмагъанды эмда жорукълагъа бузукълукъ этип, аллында баргъан транспортну онг жанындан озгъанды. Алайда жол жанында уа къырал автоинспектор ишчи борчларын толтура болгъанды. Водитель полициячыны басдырып, саулугъуна ауур заран салгъанды.

Бу бузукълукъ бла байламлы РФ-ни СК-сыны Зольск районда бёлюмюню къуллукъчулары Россейни УК-сыны 264-чю статьясыны 1-чи кесегине кёре материалла ачхандыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-03-24**.
Секретариат – **40-93-62**. Корректорла – **42-63-52**.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02, 42-67-68.**
Экономика – **42-66-73.**
Культура – **42-66-76.**
Социал ишле – **42-75-82, 40-59-18.**
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюю эм жазылыу – **42-37-94.**
Энчи корреспондент – **42-68-72.**
Операторла – **42-66-85, 40-28-97.**

Редакция авторла бла къагъат жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материалла айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.
Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпню алмайды.
Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор службаны (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.
Регистрация номер —**ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.
Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а
Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связьны федерал Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **76-01-21**
Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**
Газет ыйыкъда юч кере чыгъады – **геуюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды
ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Хыйса – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Зезаланы Лида (1,2-чи бетле), Геляланы Валя (3,4-чю бетле) – корректорла.
Тиражы **1673** экз. Заказ № **58**
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта:
elbor_50@mail.ru